

Reactie Wetsvoorstel Internationalisering in Balans

Het Wetsvoorstel Internationalisering in Balans (WIB) schetst het beeld dat het strak in de hand houden en waar nodig beperken van anderstalig onderwijs een wondermiddel is dat niet alleen de toegankelijkheid en kwaliteit van het hoger onderwijs zal vergroten en daarnaast allerlei heilzame effecten zal hebben op bijvoorbeeld de arbeids- en woningmarkt. De Memorie van Toelichting benadrukt de mogelijk positieve effecten van de uitbreiding van de plicht tot bevordering Nederlandse taalvaardigheid maar laat mogelijk negatieve effecten voor de kwaliteit van het hoger onderwijs en onderzoek grotendeels onbenoemd.

Een paar observaties vanuit mijn ervaringen als student en als docent en als huidig lid van de wetenschappelijke staf.

1. Ik studeerde Econometrie in de tweede helft van de jaren 90, vóór de grote internationaliseringsgolf. Alle tekstboeken behalve het eerstejaars statistiekboek waren Engelstalig (Engels is de communicatietaal binnen de wetenschap en de Nederlandse markt is simpelweg te klein voor vertalingen), net als de diaprojecties. De instructietaal tijdens de colleges was het Nederlands tenzij er een of meer internationale studenten aanwezig waren. Kwam een internationale student een paar minuten na aanvang het college binnen, dan wisselde de docent halverwege de zin naar het Engels.
2. In de jaren daarna gingen de economieopleidingen gaandeweg over tot het aanbieden van een Engelstalig programma naast een Nederlandstalig programma. Gaandeweg verdwenen alle Nederlandstalige opleidingen omdat studenten – Nederlandstalig en anderstalig – de voorkeur gaven aan de hoger aangeschreven Engelstalige opleidingen.
3. De arbeidsmarkt voor wetenschappelijk personeel is de afgelopen twintig jaar meer en meer internationaal georganiseerd en gecoördineerd: ieder voorjaar presenteren pas-gepromoveerden en postdocs uit alle landen zich op de globale marktplaats. Via een proces van loven en bieden vinden zij zich een weg naar de lokale instituten. De internationale oriëntatie maakt de Nederlandse instituten een aantrekkelijke werkgever voor internationaal toptalent. Dit heeft de kwaliteit van de staf en daarmee de kwaliteit van het onderzoek en het onderwijs aan de economiefaculteiten verregaand verhoogd.
4. Dit voorjaar vroeg ik mijn derdejaarsstudenten tijdens een groot college hoe zij het zouden vinden als het vak en hun opleiding grotendeels in het Nederlands zou worden verzorgd. Vanzelfsprekend keken de internationale studenten alsof ze het in Keulen hoorden donderen, maar ook de Nederlandstalige studenten zagen water branden. Het leek hun een onwenselijke en absurde ontwikkeling ook met het oog op hun verdere loopbaan.

Deze observaties laten zien dat voor de economieopleidingen vanuit het perspectief van kwaliteit en toegankelijkheid de keuze voor volledig Engelstalig onderwijs een volledig natuurlijke ontwikkeling is geweest. Het wetsvoorstel laat voor deze (en soortgelijke) opleidingen de pendule terug zwieren naar een situatie zoals die bestond vóór de jaren 90, tenzij zij bij ministeriële regeling als anderstalige opleidingen worden aangemerkt. Dit laatste is echter geen gegeven: ze worden bijvoorbeeld niet genoemd als opleidingen waaraan wordt gedacht om op voorhand een uitzondering te maken (p. 29). Herinvoering van Nederlandstalig onderwijs zou deze (en soortgelijke) opleidingen ver terugwerpen in de tijd.

Het Engels als instructietaal is logisch en kent *an sich* veel voordelen. Veel van de genoemde nadelen genoemd zijn indirect en het gevolg van het feit dat het Engels als instructietaal de toestroom van internationale studenten vergroot. Hier gaat bv. om mogelijk negatieve neveneffecten op:

- a. de kwaliteit van het onderwijs: De grote toestroom van internationale studenten leidt tot overvolle collegezalen en hoge werkdruk onder docenten.

- b. de betaalbaarheid van het onderwijsstelsel: Er zijn teveel internationale studenten, de indruk is dat dit de Nederlandse samenleving meer kost dan oplevert;
- c. druk op de zorg en krapte op de woningmarkt.

De toestroom van internationale studenten en niet de instructietaal veroorzaakt deze effecten. Voor de beheersing van deze effecten (voor zover ze optreden) zijn dan ook andere, meer directe instrumenten denkbaar dan het aanpassen van de instructietaal. De mogelijkheid tot een capaciteitsfixus is hiervan een voorbeeld.

Daarnaast worden nog een aantal directe nadelen van een andere instructietaal dan het Nederlands benoemd:

- d. toegankelijkheid en kansengelijkheid: Engels als onderwijstaal vormt voor sommige studenten een (onbewuste) drempel om zich aan te melden voor een studie, met onbedoelde zelfselectie als gevolg.

Voor het wetenschappelijk onderwijs ontbreekt duidelijk bewijs dat Engels een belangrijke drempel vormt. Refererend aan een rapport van de Inspectie (W15111.K-1, p. 17 fn. 17) wordt gesteld dat *“Het behouden van de Nederlandse taal zorgt ervoor dat mbo-studenten, havisten en vwo’ers (...) minder drempels ervaren om in te stromen op de opleiding van hun keuze in het hoger onderwijs.”* Het rapport geeft echter juist aan (p. 44) dat van de door de Inspectie bekeken aanmeldingsdrempels voor vwo’ers (i.t.t. mbo’ers and havisten) Engels de minst hoge drempel is. Daarnaast is de vraag in hoeverre voor deze doelgroep de drempel lager wordt wanneer Nederlands de instructietaal is maar tekstboeken en cursusmateriaal in het Engels worden aangeboden.

- e. mindere aansluiting tot de arbeidsmarkt.
en
- f. nadelen voor het behoud en de ontwikkeling van de Nederlandse taal als zodanig.

Voor deelname aan een internationaal verbonden economie en samenleving is een situatie waarin studenten zowel het Nederlands als andere talen goed beheersen optimaal. Gegeven de achtergrond van de Nederlandse studenten – Nederlands als moedertaal en eindexamen in zowel de vakken Nederlands als Engels – lijkt deze balans prima te bereiken in een anderstalige opleiding inclusief de voorgestelde bepalingen om de taalvaardigheid in het Nederlands binnen deze opleidingen te vergroten.

Specifieke punten

- Er wordt gesteld dat *“Als een instelling zich bijvoorbeeld beroept op het gegeven dat er geen Nederlandstalig personeel beschikbaar is, kan de minister van OCW instemming verlenen voor een periode waarin de instelling redelijkerwijs dit probleem kan oplossen door het personeel taallessen Nederlands aan te bieden.”* Dit lijkt niet realistisch om twee redenen: 1. In een internationale arbeidsomgeving is de mogelijkheid reëel dat personeel vanwege de taaleis zal vertrekken (of niet komt); 2. Voor doelmatige communicatie is de taalvaardigheid van zowel de zender als de ontvanger van belang. Personeel dat taallessen volgt, verwerft wel een basistaalvaardigheid in het Nederlands maar waarschijnlijk niet van het niveau waarbij het in de collegezaal meer doelmatig wordt om de kennisoverdracht in het Nederlands in plaats van het Engels te laten plaatsvinden.
- **Aparte behandeling bachelor- en masteropleidingen.** Als argument om het uitgangspunt van het Nederlands als opleidingstaal te beperken tot associate degree- en bacheloropleidingen voor wordt gesteld dat masteropleidingen “doorgaans een meer specialistisch karakter

[hebben] en (...) – gezien de opleidingsfase – in het algemeen een sterkere verwevenheid met (toegepast) onderzoek [kennen].” (p. 18) Ik herken dit beeld niet. Op een onderzoeksgedreven universiteit komen studenten in een vroeg stadium in aanraking met (toegepast) onderzoek. Aan het einde van de bacheloropleiding worden zij geacht om zelfstandig recent wetenschappelijk onderzoek, gepubliceerd in internationale, Engelstalige tijdschriften te kunnen bestuderen, op waarde te schatten en hier zelf iets aan toe te voegen in de vorm van de eigen afstudeerscriptie. De masteropleiding is inderdaad meer specialistisch maar in termen van verwevenheid met onderzoek is het verschil gradueel.

- p. 29. Bij opleidingen die op voorhand worden uitgezonderd wordt onder meer gedacht aan *“Bepaalde opleidingen die het kenmerk kleinschalig en intensief onderwijs van de NVAO hebben gekregen, zoals de opleidingen die door de university colleges worden verzorgd.”* Mij ontgaat waarom “kleinschalig en intensief onderwijs” meer of minder geschikt zou zijn om anderstalig aan te bieden.
- De in Artikel 7.13 in lid 4 en 5 genoemde bepalingen om de taalvaardigheid in het Nederlands binnen anderstalige opleidingen lijken mij uitvoerbaar en mogelijk ook zinvol. Dit kan inderdaad de blijfkans van in Nederland studerende internationale studenten vergroten.